

HERPETOLOGISCH REISVERSLAG.

1.	INLEIDING	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding	2
2.2.	Resultaat	2
3.	REISERVARINGEN	3
3.1.	Reisbureau	3
3.2.	Deelnemers	3
3.3.	Reisleider.....	3
3.4.	Logies en voedsel.....	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN	3
4.1.	Amfibieën & reptielen	3
4.2.	Notities.....	3
4.3.	Gebruikte afkortingen	4
5.	REISWEG	4
5.1.	Gevolgde route	4
5.2.	Dagjournaal	4
6.	HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.....	8
6.1.	Reptilia	8
6.1.1.	Lacertidae.....	8
6.1.2.	Scincidae	10
7.	WEBSITE FOTOGALERIJ	11
8.	LITERATUUR.....	11
9.	OVERZICHTSTABELLEN.....	14
10.	FOTO'S	18



1. INLEIDING.

Vanuit SNP Nederland werd een natuurreis georganiseerd naar het Majella National Park in centraal Italië in de provincie Abruzzo. De excursie staat aangegeven als groepsreis met bijzondere aandacht voor otter, wolf en gems. Na voorafgaande vraag bij het reisbureau of het wel degelijk een natuurreis is en geen wandelreis, wordt me dit wel degelijk bevestigd. Uiteraard ga, ik binnen de mogelijkheden van het reisprogramma, proberen om ook amfibieën en reptielen te observeren.

In dit rapport wordt een overzicht gegeven van:

- (1) de herpetologische voorbereidingen van de reis;
- (2) de dagelijkse herping-activiteiten met vermelding van de waargenomen soorten;
- (3) het totaal aantal waarnemingen per soort met vermelding van de vindplaatsen, wijze van waarnemen, aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse;
- (4) een toelichting per soort op basis van literatuurgegevens en met toevoeging van persoonlijke notities;
- (5) een fotoreeks van elk waargenomen reptiel.

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

Gelet op de ervaring van Europese herpetologische reizen, is de gebruikelijke voorbereiding geen strikte vereiste. Van de 30 soorten die in dit Park voorkomen, zijn er voor mij 9 nieuwe, zodat aan de voorbereiding toch aandacht wordt besteed. Ten einde de SNP groep niet op te houden ten behoeve van determinaties, wordt het herkennen van alle soorten vooraf ingestudeerd.

In 2006 verscheen een nieuwe gids voor West- en Centraal-Europa van T.Stumpel en H.Strijbosch: "Veldgids Amfibieën en Reptielen", inhoudende checklist, verspreidingskaartjes, determinatietabellen, habitat & leefgedrag per soort en een groot aantal foto's. Deze gids gebruik ik als basiswerk.

Als voorbereiding raadpleeg ik ook de herpetologische literatuur uit eigen bibliotheek, zoals vermeld in punt 8.

2.2. Resultaat.

Tijdens deze reis worden er (maar) vijf soorten reptielen aangetroffen en geen amfibieën. Er zijn verschillende redenen die dit kunnen verklaren:

- 1) het park bleek zeer arm aan herpetologische soorten (ook vogels waren amper aanwezig); er is geen enkele amfibie- of reptielwaarneming geweest, die ik als soort niet heb kunnen determineren; ook 2 nocturnes (waarvan 1 met regen) hebben geen enkele soort opgeleverd !?!
- 2) ondanks het veelvuldig omdraaien van stenen, heb ik hieronder geen amfibie of reptiel aangetroffen;
- 3) er waren voor mij te weinig haltes of rustpauzes die ik kon besteden aan zoeken in geschikte habitats;
- 4) het thema van deze SNP reis werd dan wel als natuurreis aangekondigd, voor mij (en zoals ik later van meerdere deelnemers vernam...) lag het tempo veel te hoog; het was eerder een wandelreis;
- 5) hierdoor liep ik steeds als laatste; zonder gps was de kans te groot om verloren te lopen omdat er dikwijls een grote afstand tussen mij en de groep ontstond;
- 6) dit hield voor mij ook consequenties in aangezien we op het einde van de wandeling meermaals door een busje werden opgehaald; door mijn te ver achterop zijn zou het uur van afspraak dan niet kunnen gerespecteerd worden;
- 7) door dat ik steeds als laatste liep, werden mogelijke zonnende dieren door de eerste deelnemers verstoord;



Van elke reptielsoort, de reisomstandigheden, de gebieden, de reisgezellen (met toelating), zoogdieren, insecten en ongewervelden, zijn de foto's te bekijken op www.freanonherping.be.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

De planning van de reis, vlucht, hotel, vervoer ter plaatse en de te bezoeken gebieden, werd volledig georganiseerd door SNP Natuurreizen.

3.2. Deelnemers.

In totaal hadden zich 12 deelnemers ingeschreven. Sommigen kenden elkaar van vroegere reizen, voor anderen zoals o.m. voor mijzelf, was het een eerste kennismaking.

De verstandhouding in de groep was zeer goed. Meerdere deelnemers toonden interesse voor amfibieën en reptielen, maar ook voor planten en vlinders. Gedurende de week van samenzijn is er geen enkel kwaad woord gevallen en was de verstandhouding opperbest.

3.3. Reisleider.

Deze SNP reis werd begeleid door Michel Vorenhout. Het was zijn eerste bezoek aan Majella, waardoor hij veel aandacht moest besteden om met de gps-gegevens de juiste wegen te volgen.

Ik betreur het feit dat er 's avonds bij de briefing geen overzicht/bespreking werd gegeven van de natuurwaarnemingen van de dag. Dit was op mijn vorige Cyprus-reis via reisbureau Tierra wel van toepassing en bleek bij alle deelnemers in de smaak te vallen. Bij navraag bij de reisleider hiervoor antwoordde hij dat dit niet gebruikelijk was op de SNP reizen.

3.4. Logies en voedsel.

Op de door SNP opgegeven hotels, viel weinig op te merken. Wij verbleven op drie plaatsen in Majella:

(1) Caramanico: hotel Pesco Falcone; (2) Passo Lanciano: hotel La Maielletta; (3) Palena: hotel Terrazzo D' Abruzzo. Eigenaars en personeel waren vriendelijk en behulpzaam en zeer opmerkelijk: overal gratis internet. Wat de maaltijden betreft, opgediend aan tafel - met soms voorafgaande keuze - : hierover kan ik niet enthousiast zijn en had ik typischer Italiaans verwacht ipv bijv. worsten en spek. Waarom er in hotel (2) wel een lunchpakket kon voorzien worden en niet in hotel (3), heb ik geen verklaring.

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Vorbereidingen en resultaten van de waarnemingen, worden in dit rapport gedetailleerd als volgt:

Tabel 1 Checklist Majella National Park 2010.

Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum.

Tabel 3 Wijze van waarnemen per soort.

Tabel 4 Aantal soorten & aantal dieren.

Tabel 5 Gebruikte afkortingen & vertalingen.

Tabel 6 Beschrijving van de route.

4.2. Notities.

Voor elke soort noteerde ik: plaats, datum, uur, wijze van waarnemen (handvangst, visueel, als verkeersslachtoffer, aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse).

In punt 6 worden deze gegevens in tabelvorm samengevat.



4.3. Gebruikte afkortingen.

Tabel 5 geeft een overzicht van de gebruikte woorden en afkortingen in de tabellen bij de soortbesprekingen in punt 6.

5. REISWEG.

5.1. Gevolgde route.

Tabel 6 geeft een beschrijving van de dagelijkse route.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

Vrijdag 23 juli 2010.

Gelet op het zeer vroege vertrek van de vlucht Amsterdam-Italië op 24 juli 2010, beslis ik om vanuit Zoersel al op 23 juli naar Amsterdam te gaan. Ik neem de TGV van 14:50u in Antwerpen-Centraal en juist 1 uur later arriveer ik op Schiphol. De shuttlebus van Ibis brengt me op 10 minuten naar hun hotel en om 17:05u ben ik op mijn kamer. Ik eet nog een broodje en ga om 21:00u slapen.

Zaterdag 24 juli 2010.

Om 3:00u krijg ik mijn wake-up-call en na ontbijt en check-out, brengt een taxi mij naar de luchthaven, waar ik om 4:20u aankom. De plaats van afspraak "vertrekhal 3, incheckbalie 18 aan de koffiëcorner" is snel gevonden en daar staan al enkele deelnemers en de reisleider voor de SNP reis naar het Majella National Park. Hier vertrekken we met 11 deelnemers (de twaalfde is al in Italië) naar de incheckbalie, waar we via de automaat de tickets bevestigen en we nog enkel naar de balie moeten voor de luggage-drop. Alles verloopt zeer vlotjes zodat we rustig van een koffie (en voor sommigen een ontbijt) kunnen genieten.

Om 6:30u zitten we in de 737-800 en om 7:15u stijgen we op voor de 1:50u durende vlucht naar Rome. De landing verloopt stipt op tijd maar bij de bagageband blijkt al vlug dat de koffer van deelneemster Marlies niet is aangekomen. We vernemen dat deze met een andere vlucht rond het middaguur toch nog mag verwacht worden. We brengen de tijd door in de cafetaria van de luchthaven tot we om 12:40u het goede bericht krijgen van de aankomst van de reiskoffer van Marlies. De chauffeur van ons busje, die al zenuwachtig meerdere keren heen en weer kwam kijken, is uiteindelijk blij te kunnen vertrekken.

Om 12:40u verlaten we de luchthaven van Rome en arriveren om 15:10u in hotel Pesco Falcone in Caramanico Terme, gelegen in het noordwesten van het Majella National Park. Hier hebben we de rest van de namiddag vrij en gebruiken de tijd om het dorp te verkennen en van een overheerlijk Italiaans ijsje te genieten.

Om 18:30u is iedereen op het appel voor de briefing (programma van de volgende dag) van reisleider Michel. Ook in Italië wordt er laat (19:30u) gedineerd en we krijgen een nogal weinig Italiaanse aandoend gerecht van worsten en spek ... Hierna strek ik nog even de benen in het dorp en ga vroeg (21:45u) slapen.

Zondag 25 juli 2010.

Na een zalige nachtrust sta ik om 6:45u op en heb ruimschoots de tijd voor douche en het vullen van de rugzak met herpetologische benodigdheden. Na het ontbijt starten we om 9:05u met een bezoek aan het info-centrum van het Riserva Naturale Valle Dell' Orfento en daarna met de wandeling in het natuurreservaat. Het is prachtig mooi weer en we lopen grotendeels langs de rivier Orfento. Ondanks mijn talrijk omdraaien van stenen en keien, vind ik geen enkel van mijn voorkeursdieren. Pas op de terugweg naar het hotel kan ik een zonnend wijfje Ruïnehagedis Pordarcis siculus siculus observeren.

We gaan samen lunchen in Caramanico en de bestelde pizza is van zo'n reuzenformaat dat ik amper de helft kan opeten.



Om 14:30u vertrekken we met het busje voor een rit van drie kwartier naar Decontra. Hier begint de wandeling langs de Eremo Di S. Bartolomeo naar de kloof van de San Spirito rivier. Dit glooiend open landschap met talrijke steenpartijen blijkt mij zeer uitnodigend om dieper op onderzoek te gaan. Ik ga niet mee met de groep naar het kluizenaarsnest van San Bartolomeo maar geniet van de waarnemingen van zowel mannetjes als wijfjes als subadulte Ruïnehagedissen Podarcis siculus siculus. Het valt mij op dat de dieren weinig schuw zijn en zich zeer dicht laten benaderen om gefotografeerd te worden.

Om 18:40u zijn we terug in ons hotel, krijgen onze briefing voor de volgende dag en gaan we dineren.

Na zonsondergang staat een bezoek aan twee Europese otters op het programma. De dieren leven in een afgesloten gebied; van de gids vernemen we dat er niet met deze dieren worden gekweekt (het is namelijk niet de inheemse soort) en het geheel heeft eerder een educatieve grondslag. Maar de otters laten zich niet zien en om 22:40u ben ik terug in mijn hotelkamer. Ik "skyp" nog even met het thuisfront en verwonderlijk maar waar: internet is hier gratis (wat ik tot heden op geen enkele reis heb meegemaakt).

Maandag 26 juli 2010.

Ik ben vroeg op en heb nog rustig de tijd om verslag te maken van de twee vorige dagen. Na het ontbijt ga ik inkopen doen in het dorp en om 9:05u staat iedereen klaar voor vertrek bij een prachtig blauwe hemel en een volop schijnende zon. Het busje brengt ons naar het Riserva Naturale Lama Bianca. Het wandelpad Sentiero Grotta Zappano dat we gaan volgen, ziet er veel belovend uit en dat blijkt al onmiddellijk bij de start door de waarneming van de Muurhagedis Podarcis muralis. Maar dan onbegrijpelijk maar waar ... volgt er tijdens de 5uur durende wandeling geen enkele notitie aan een herpetologische soort (en dit ondanks het omdraaien van honderden stenen). Maar wel waardevol is de waarneming van een verse drol van de inheemse Apennijnenwolf Canis lupus italicus.

Om 14:55u staat er een kort bezoek aan het dorpje Roccocaramanico op het programma, omdat we pas om 16:00u een afspraak hebben met de gids van de botanische tuin 'Daniela Brescia'. We krijgen een meer dan deskundige uitleg van de inheemse planten en ik verneem dat de Weideadder (Vipera ursinii) zich vooral ophoudt nabij de Bergden Pino mugo en de Berendruif Uva ursina. Bovendien heeft de gids hier de dag voordien nog Aspisadder (Vipera aspis) in de tuin aangetroffen. Op het einde van de wandeling observeer ik een wijfje Westelijke smaragdhagedis Lacerta bilineata chloronata.

Om 17:55u arriveren we in ons hotel en na de briefing en het diner ga ik in het dorp op zoek naar gekko's. Maar zonder succes ondanks de geschikte oude muren met dito straatverlichting van heel het dorpje. Ik besluit dan maar om mezelf te trakteren op een Italiaans ijsje.

Op de hotelkamer maak ik nog dagverslag en ga rond middernacht slapen.

Dinsdag 27 juli 2010.

Bij het opstaan om 6:45u schijnt de zon volop en wordt het blijkbaar weer een mooie dag. Aangezien de reis-leider ons heeft meegedeeld dat we vandaag zelf voor een lunchpakket moeten zorgen, ga ik na het ontbijt in het dorp 2 broodjes kopen en kan deze in de winkel laten beleggen met kaas.

Wanneer we om 9:05u vertrekken zie ik een mogelijkheid om vooraan in het busje te zitten met het oog op mogelijke verkeersslachtoffers van amfibieën of reptielen. Aan deze kan ik geen notities verrichten maar wel aan 1 adult mannetje en 2 subadulte Westelijke smaragdhagedissen Lacerta bilineata chloronata die langs de autoweg liggen te zonnen.

Na een busrit van 1uur arriveren we aan het Rifugio Bruno Pomilio voor een wandeling langs de Monte Cavallo tot boven de boomgrens. De aanwezige steenpartijen zijn zeer uitnodigend voor nader onderzoek (= omdraaien van stenen en netjes terugleggen) en al vlug observeer ik op een hoogte van 2.000m een zeer schuw wijfje



Muurhagedis Podarcis muralis. Maar dan krijg ik van de reisleader de opmerking dat ik te ver achterop blijf. Spijtig want dit was een geschikt habitat om Weideadder (Vipera ursinii) te kunnen aantreffen. Dan maar "knoppie in koppie" omgedraaid en me bij de groep gevoegd.

Na de lunch van 13:40u krijgen we te horen op eigen kracht naar het vertrekpunt te mogen wandelen... Joepie! Maar wat een anticlimax: ondanks zeer intens waarnemen en zoeken is er op de terugweg geen enkel reptiel te bespeuren zomin rond de Bergdennen als boven en onder de steenpartijen.

Om 16:05u verlaten we dit gebied en arriveren we na een rit van 20min op onze tweede verblijfplaats in het noordwesten van het Majella National park, nl. Hotel La Maielletta in Passo Lanciano.

Hoewel dit een 2sterrenhotel, kan ik niet klagen over hygiëne en comfort van de kamer (tenzij de handdoeken eerder op een tafellaken gelijken maar toch behoorlijk afdrogen). En het diner valt sterk in de smaak een malse kotelet met frietjes. Dit heeft me gesterkt om een nocturne-wandeling te maken en zeker omdat het begint te regenen. Maar het herpetologisch resultaat is nihil. Ik schrik wel even wanneer een dier (?) plotseling met veel lawaai wegvlucht naast mij in de berm en me vanop zo'n 200 meter blijft bekijken (zijn ogen lichten geel op in het licht van mijn pillamp); maar ik kan het dier niet herkennen.

Bij terugkeer in het hotel praat ik in de cafetaria nog even na met de reisgezellen en ga om 23:00u slapen.

Woensdag 28 juli 2010.

Het wordt een rustig opstaan en ontbijten want het tweede busje (dit van het hotel heeft slechts 8 zitplaatsen) komt ons pas om 9:30u ophalen. Bij vertrek krijgen we een zeer verzorgd lunchpakket en na een rit van 30min wordt er in Serramonacesca halt gehouden voor een koffiebreek (!?!). Ik maak van de gelegenheid gebruik om de zuidelijke dorpsheiling te controleren en observeer een wijffe Westelijke smaragdhagedis Lacerta bilineata chloronata. En het valt me op: hier in de bergen is het prachtig mooi.

In de late voormiddag beginnen we aan de fikse wandeling langs het Itinerario Eremo Di S. Onofrio naar een in de heuvels gelegen kluizenaarskerkje. Ik moet het notitieboekje meermaals bovenhalen want hier observeer ik 41 Ruïnehagedissen Podarcis siculus siculus en 1 Westelijke smaragdhagedis Lacerta bilineata chloronata.

De namiddagwandeling brengt ons naar de San Liberatore Abdij, waar enkel de mooi gerestaureerde kerk van overblijft. Het overgrote deel van de groep rust hier uit en gids Michel en Kristel bezoeken de Area Faunistica waar mogelijk de Abruzzengems kan geobserveerd worden. Maar zij hebben geen succes en ook ik kan geen herpetologische waarnemingen in de directe omgeving verrichten.

Om 16:00u vertrekken we naar de laatste dagbestemming, nl. de Area Faunistica van de Abruzzewolf in Pretoro. We worden hier zeer gastvrij ontvangen met huisgebakken koekjes en koffie, thee en fruitsap. Vervolgens krijgen we een interessante diavoordracht door Luca, die ons een en ander vertelt over het leefgedrag van de wolven in dit park. Als voornaamste onthouden we dat ze nu wettelijk beschermd zijn en er - anno 2010 - zo'n 80 wolven in het park leven, verdeeld over 12 roedels.

In de Area Faunistica leven er twee wolven (Michela het wijffe en Furlo het mannetje) maar Luca vertelt dat er weinig kans bestaat om ze te zien. En amper is de wolvenwandeling gestart of we zien Furlo, die in de late namiddagzon ligt te dutten. We kunnen er mooie foto's van maken en nadat Luca een prooi heeft aangebracht, kunnen we Furlo nogmaals (maar dan in de verte) waarnemen, maar hij durft niet dichterbij de prooi komen. Al bij al een topwaarneming van deze reis!

Om 19:10u zijn we in hotel La Maielletta en genieten voor de tweede keer van een smaakvol diner en zullen één enkele herinnering overhouden aan het korte dikke mannetje dat ons bediende!



Er wordt na het diner niet nagepraat want we moeten onze koffers maken. We verlaten morgen Passo Lanciano voor onze derde en laatste bestemming in Majella National Park. Ik skyp nog met de echtgenote en ga rond 23:00u slapen.

Donderdag 29 juli 2010.

Ik sta op om 6:00u en begin onmiddellijk dagverslag te maken van de voorbije twee dagen; na douche en scheren ben ik juist op tijd klaar om te gaan ontbijten tegen 8:00u.

Het hotelbusje brengt ons na een korte rit van 15min naar het wandelpad Sentiero Valle Dell' Foro. Het is een gemengd eiken- beukenbos en een infobord is specifiek gericht op 3 soorten amfibieën die hier voorkomen: nl. de Vuursalamander, de Brilsalamander en de Italiaanse beekkikker. Ondanks het omdraaien van elke steen die ik tegenkom tijdens de 4uur durende wandeling, is het resultaat aan amfibieën nihil. Very strange!

Na de lunch vertrekken we om 13:25u met een grote reisbus naar onze derde en laatste bestemming, nl. Palena, een dorp gelegen in het zuiden aan de oostelijke rand van het park.

Na een zeer comfortabele busrit van anderhalf uur bereiken we hotel Terrazzo D' Abruzzo. De toewijzing van de kamer verloopt zeer vlot en alles ziet er nieuw en comfortabel uit. Van de eigenaar verneem ik dat ook hier internet gratis is. Ik ga eerst het dorp verkennen voor enkele inkopen en kan het ijssalon niet passeren zonder hun ijs te testen (en ja, het is alweer overheerlijk van smaak).

Tijdens de briefing van 19:45u stellen we vlug vast dat we hier in het gezelschap zijn van een 40-tal jonge profvoetballers in spe! Wanneer we zien dat zij een caloriearm-diner aangeboden krijgen, is het even schrikken. Maar onze maaltijden zijn opperbest, want we mogen een keuze maken uit 2 voor- en 2 hoofdgerechten en 2 desserts.

Na het eten blijven we lang napraten aan tafel en nadien in de ontvangstzaal. Ik maak op de kamer nog het dagverslag (ja zonder herpetologische notities), test het gratis internet met succes uit om te skypen en ga om 23:40u slapen.

Vrijdag 30 juli 2010.

Door een slechte nachtrust ben ik vroeg op. Ik beslis dat ik vandaag niet meega met de groep maar er alleen op uit trek. Ik heb namelijk vanuit mijn kamer (het hotel ligt aan de rand van het dorp) een zeer uitnodigende habitat gezien voor reptielen met veel steenpartijen en stapelmuurtjes op een zuidelijke helling.

Na eerst in het dorp broodjes te hebben gekocht voor de lunch, begin ik aan mijn zoektocht. Het gekozen wandelpad heeft als naam Colle Minozzi. Bij het begin observeer ik al onmiddellijk een adulte Westelijke smaragdhagedis Lacerta bilineata chloronata (met nog blauwachtige keel) en dit mannetje laat zich mooi fotograferen. Dan gaat mijn gsm en krijg ik van het thuisfront te horen dat het niet goed gaat met de gezondheid van ons maltezerhondje Tessy.

Tijdens de verdere 4uur durende wandeling kan ik mooie foto's maken van adulte en subadulte Ruïnehagedissen Podarcis siculus siculus en observeer ik een - niet te fotograferen of te vangen - Geelgroene Toornslang Hierophis viridiflavus. Op de terugweg van mijn wandeling komt er van op de heuveltop een tractor met hooi aangereden. Om deze door te laten doe ik een stap opzij in de berm. Vlucht vanuit de begroeiing toch plotseling een adulte Hazelskink Chalcides chalcides chalcides de weg op en wordt deze voor mijn ogen overreden... Na inspectie van het dier blijkt het een drachtig wijfje te zijn want ik tel 5 bijna volgroeide jongen. Het is even slikken voor deze mentale opoffer ...

De weersomstandigheden kunnen in de bergen plotseling veranderen en dat bleek ook hier. Binnen een tijdspanne van 15min komt er een dikke mist aanzetten. Uit veiligheidsoverwegingen beslis ik om toch terug naar



Palena te stappen. En al goed want de mist beperkt het zicht uiteindelijk tot amper 20m en het begint bovendien ook zeer hard te regenen.

Om 14:00u ben ik op mijn hotelkamer, hang mijn kledij te drogen, neem een douche, maak dagverslag en geniet van een uitgebreide siësta.

Op de briefing verneem ik van mijn reisgezellen dat zij op hun wandeling geen reptielen hebben waargenomen.

Na het diner skyp ik om te vernemen hoe het met Tessy gaat en verneem dat de toestand er niet op achteruit is gegaan. Wanneer ik om 22:30u ga slapen hangt er buiten nog steeds een mist die het zicht tot amper 5 meter beperkt.

Zaterdag 31 juli 2010.

Bij het ontwaken om 7:00u is er nog steeds een mist, die het zicht volledig beperkt. Na het ontbijt blijkt deze toch enigszins open te trekken. Ik beslis om eerst mijn meeneem-lunch te gaan kopen in het dorp en verken opnieuw het wandelpad Colle Minozzi van de vorige dag.

De zon komt even tevoorschijn en ik observeer een adulte (en ditmaal levende) Hazelskink Chalcides chalcides chalcides. Ook 3 Ruïnehagedissen Podarcis siculus siculus komen al vlug van de eerste zonnewarmte genieten.

Om 11:35u gaan de hemelsluizen open en komt er in de verte terug mist opzetten. Ik beslis om maar beter terug naar het hotel te gaan, hopen dat de weersomstandigheden in de namiddag verbeteren. Maar na de lunch op de kamer blijkt het een ijdele hoop want mist en regen blijven aanhouden tot 16:45u en ook de zon laat zich vandaag niet meer zien.

Ik besteed de namiddag aan het uitschrijven van het dagjournaal en maak een eerste selectie van de foto's.

Na briefing en diner, ga ik via internet mijn elektronisch ticket voor de terugvlucht bevestigen en kan ik ook mijn plaats in het vliegtuig al reserveren. We praten nog even en ik verneem dat de reisgezellen de Abruzzengems in de Area Faunistica hebben kunnen observeren en fotograferen. En ik mag hun foto's gebruiken om op de website te plaatsen. Om 22:30u ga ik slapen.

Zondag 1 augustus 2010.

Het is de dag van vertrek en ik sta vroeg op om de koffer in te laden en orde op zaken te brengen. Na het ontbijt vertrekken we om 9:02u richting Rome. Na een busrit van anderhalf uur voorziet het programma nog een korte wandeling in het Bosco San Antonio (met duizendjaar oude beuken); mijn zoeken hier naar amfibieën en reptielen levert niets op. Om 12:15u gaan we een broodje eten in een wegrestaurant en om 14:00u arriveren we aan de luchthaven in Rome.

Op de luchthaven verlopen de check-in en de bijhorende controles zeer vlot en we brengen de verdere tijd door met praten, koffie drinken en winkels bekijken. Om 16:35u zitten we in het vliegtuig en stijgen 55 min later op voor een vlucht van twee uur naar Amsterdam. Hier landen we op tijd, moeten wel even wachten op de bagage want het is hier zeer druk. Maar iedereen neemt bezit van zijn koffer, we nemen alvast afscheid van elkaar en beloven contact te houden via e-mail. Mijn neef wacht me op aan de uitgang van de luchthaven en de autorit tot in Zoersel verloopt rustig en zonder enige file.

6. HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.

6.1. Reptilia

6.1.1. Lacertidae.



PODARCIS SICULUS SICULUS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Caramanico: Valle Dell' Orfento	25/07	11:27	-	1	-	W	AD
Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo	25/07	15:32	-	1	-	M	AD
Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo	25/07	16:25	-	1	-	M	AD
Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo	25/07	16:28	-	1	-	-	SAD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	10:47	-	1	-	-	SAD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	11:11	-	1	-	M	AD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	11:15	-	1	-	-	SAD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	11:42	-	1	-	-	JUV
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	12:22	-	1	-	M	AD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	12:28-13:01	-	17	-	-	SAD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07		-	24	-	-	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	9:10	-	1	-	M	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	11:55	-	1	-	M	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	11:57	-	1	-	W	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	13:08-13:47	-	3	-	-	SAD
Palena: Colle Minozzi	29/07		-	4	-	-	AD
Palena: Colle Minozzi	30/07	11:05	-	3	-	-	AD

Een robuuste endemische hagedis met een lichaamslengte tot 9cm en een intacte staart van 1.6-2.8 keer het lichaam; meestal groen, olijfgkleurig, gelig of lichtbruin en in het midden op de rug een opvallende lengteband van zwarte vlekken; mannetjes hebben eerder een netvormige zwarte tekening terwijl wijfjes eerder gestreept lijken; een bodemjager die je dicht laat benaderen en dan pas wegvlucht; komt lokaal in zeer grote dichtheden voor (cfr onze waarnemingen op het middaguur op 28/07 langs Eremo Di S. Onofrio); paartijd april-mei; menu: insecten maar ook regelmatig plantaardig materiaal; leeftijd in gevangenschap tot 13 jaar; overwintering in rotsspleten en diepe hopen tussen wortels en onder stenen.

De Ruïnehagedis is het meest waargenomen reptiel tijdens deze reis in Majella National Park. Uit mijn notities blijkt de soort zeer afhankelijk van weersomstandigheden (het mag niet te warm zijn) en van de habitat (voorkeur voor een open stenige ondergrond). Laat een zeer dichte benadering toe met een repetitief vluchtgedrag van enkele meters lopen en dan omkijken of het "gevaar" er nog is; interessant is de waarneming van een juvenieltje (pasgeboren exemplaar op 28/07 -11:42u).

PODARCIS MURALIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo	25/07	15:32	-	1	-	-	SAD
Lama Bianca: Sentiero Grotta Zappano	26/07	10:41	-	1	-	-	SAD
Rifugio Bruno Pomilio -> Monte Cavallo	27/07	11:17	-	1	-	W	AD

Hoewel de soort hier op de meest zuidelijke grens van haar verspreidingsgebied in Centraal- en West-Europa leeft (en dus eerder zeldzaam kan zijn), noteer ik toch 3 maal de aanwezigheid van de Muurhagedis op 800m,



1.100m en 2.100m altitude. De dieren zijn telkens zeer schuw maar na enig verdoken afwachten, lukt het mij om een adult wijffe te fotograferen.

De Muurhagedis wordt tot 7.5cm groot met een intacte staartlengte van 2 keer het lichaam; de kleur is zeer variabel bruin- of grijs en voor Centraal-Italië wordt opgegeven “vaak met felgroene kleuren”; mannetjes hebben een aanzienlijke grotere kop dan wijffes; deze hebben op de flanken een donkere lengteband met hierboven en onder een witte/gelige lengtestreep en op de rug een donkere streep die ook uit vlekjes kan bestaan; bij mannetjes is dit basispatroon met lengtestrepen uiteengevallen tot vlekkenrijen dus eerder met een gemarmerd patroon; kan zeer goed klimmen; mannetjes sterk territoriaal; leeft ook vaak in de omgeving van de mens; kan in vrije natuur tot 7 jaar worden en hoog in de bergen waarschijnlijk veel ouder.

LACERTA BILINEATA CHLORONATA							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Sant Eufemia: Giardino Botanico Daniela Brescia	26/07	16:15	-	1	-	W	AD
Caramanico -> Rifugio Bruno Pomilio	27/07	9:40	-	2	-	-	SAD
Caramanico -> Rifugio Bruno Pomilio	27/07	9:45	-	1	-	M	AD
Serramonacesca	28/07	10:22	-	1	-	W	AD
Itinerario Eremo Di S. Onofrio	28/07	13:15	-	1	-	M	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	9:28	-	1	-	M	AD
Palena: Colle Minozzi	29/07	10:57	-	1	-	W	AD

De Westelijke smaragdhagedis is een forse hagedis met een relatief hoge en korte kop; lichaamslengte tot 13cm en een staart (indien intact) van 1.7 tot 3x de lichaamslengte; tijdens de voortplanting hebben de mannetjes een blauwe keel (en soms ook de wijffes) en ook hun zijkant van de kop kan blauw van kleur zijn; kaken; alleen jonge dieren en wijffes hebben op de rug vaak 2-4 lichte lengtestrepen (maar nooit in het midden van de rug); binnen een populatie smaragdhagedissen is altijd een duidelijke hiërarchie in dominantie aanwezig; gemiddelde leeftijd in vrije natuur van 4 tot 8 jaar en in gevangenschap tot 20 jaar).

Uit mijn waarnemingen blijkt de soort zeer schuw te zijn en te vluchten bij de minste onraad. Als je alleen bent is het onmogelijk om één exemplaar te vangen (tenzij een slapend/schuilend dier onder stenen); maar zoals al geschreven, onder geen enkele van al de omgedraaide stenen heb ik een amfibie of reptiel kunnen aantreffen. Slechts tijdens de lunch en niet bewegend vanuit de schaduw, lukt het mij om een adult mannetje te fotograferen.

6.1.2. Scincidae

CHALCIDES CHALCIDES CHALCIDES							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Palena: Colle Minozzi	29/07	12:18	-	-	1	W	AD
Palena: Colle Minozzi	30/07	10:25	-	1	-	-	AD

De eerste ontmoeting met deze voor mij nieuwe soort gebeurt op een ongelukkige wijze op een droge zuiderhelling. Op de terugweg van mijn wandeling langs de Colle Minozzi komt er van op de heuveltop een



tractor aangereiden. Om deze door te laten doe ik een stap opzij in de berm. Vlucht vanuit een kruiden-vegetatie er toch wel plotseling een adulte Hazelskink de weg op en wordt deze voor mijn ogen overreden... Na inspectie van het dier blijkt het een drachtig wijfje te zijn want ik tel 5 bijna volgroeide jongen. Bij controle van deze omgeving de volgende dag, observeer ik heel mooi een adult dier dat wegvlucht in een stapelmuurtje en niet meer te vangen is.

De Hazelskink is een voor Italië endemische soort; lijkt op het eerste zicht op een slang, veroorzaakt door haar langgerekt rolrond lichaam met zeer kleine dunne pootjes (en maar drie tenen) die ze bij beweging/vluchten kan opvouwen in een holte van de flanken; lichaamslengte tot 21cm met staart (indien intact) van 1.3 keer de lichaamslengte; wijfjes worden groter dan mannetjes maar er zijn geen duidelijke geslachtsverschillen; pas na 3-4 jaar geslachtsrijp; tijdens de paartijd in april/mei zijn de mannetjes onderling zeer agressief; vivipaar (=jongen worden levend geboren); heeft een sterke voorkeur voor grazige habitats op zowel vochtige als droge plaatsen.

HIEROPHIS VIRIDIFLAVUS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Palena: Colle Minozzi	30/07	10:18	-	1	-	-	-	AD

De Geelgroene toornslang kan een totale lengte bereiken van 120-150cm; in heel Italië ontbreken de gele vlekjes waardoor de dieren donker glimmend zwart zijn; een snelle, agressieve en dagactieve bodemsoort; zeer goede klimmer; paartijd apr/mei en eierlegend; wordt in gevangenschap 22 jaar; overwintering in rotsspleten en verlaten zoogdierholen.

Ik observeer een adult zwart exemplaar op een zuiderhelling tussen brem en nabij een stapelmuurtje, maar het dier is mij te vlug af om gefotografeerd of gevangen te worden; latere controles tijdens de voormiddag van deze plaats leveren niets op.

7. WEBSITE FOTOGALERIJ.

Bij het door de auteurs uitgeprint rapport worden kleurfoto's toegevoegd op de laatste bladzijden van dit rapport. Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de diashow in de fotogalerij van onze website op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Arnold, E., J. Burton and D. Ovenden. 1977.
"Elseviers Reptielen- en Amfibieëngids." pp. 272. Amsterdam/Brussel: Elsevier.

Arnold, E. and D. Ovenden. 2002.
"A Field Guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe." pp. 288. London: Harper Collins Publishers.

Avery, A. 1978.
"Activity patterns, thermoregulation and food consumption in two sympatric lizard species (*Podarcis muralis* and *P. sicula*) from central Italy." *J. Anim. Ecol.* 47:143-158.

Bouwman, A. 1999.
"Mijn ervaringen met de Italiaanse Watersalamander (*Triturus italicus*). " *Lacerta* 57(6):175-179.

Bruno, S. and S. Maugeri. 1976.
"Rettili d'Italia." pp. 160. Firenze: Giunti.

Bruno, S. and S. Maugeri. 1976.
"Rettili d'Italia : Tartarughe e Sauria." pp. 160. Firenze: Giunti.



- Capula, M. and L. Luiselli. 1995.
 "Hierophis Viridiflavus (Western Whip Snake)." *Herp. Review* 26(1):38-39.
- Corti, C. and P. Lo Cascio. 2002.
 "The Lizards of Italy and Adjacent Areas." pp. 165. Frankfurt am Main: Edition Chimaira.
- de Haan, C. 1974.
 "Aantekeningen over slangen van Abruzzo, Campania, Calabria en Sicilia (Italië)." *Lacerta* 32(7):120-125.
- Diesener, G. and J. Reichholf. 1986.
 "Lurche und Kriechtiere." pp. 287. München: Mosaik.
- Dottrens, E. 1963.
 "Batraciens et Reptiles d'Europe." pp. 261. Neuchatel: Delachaux & Niestlé.
- Dubois, A. 1983.
 "Le Triton alpestre en Calabre: une forme rare et menacée d'extinction." *Alytes* 2(2):55-62.
- Dubois, A. and M. Breuil. 1983.
 "Découverte de *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768) en Calabre (Sud de l'Italie)." *Alytes* 2(1):9-18.
- Engelmann, W., J. Fritzsche, R. Günther and F. Obst. 1986.
 "Lurche und Kriechtiere Europas." pp. 420. Stuttgart: Enke.
- Engels, F. 1998.
 "Houden en kweken van de Italiaanse Kamsalamander (*Triturus carnifex*)." *Lacerta* 56(6):210-214.
- Fasola, M. and L. Canova. 1992.
 "Residence in water by the newts *Triturus vulgaris*, *T. cristatus* and *T. alpestris* in a pond in northern Italy." *Amphibia-Reptilia* 13(3):227-233.
- Gentili, A. and M. Zuffi. 1995.
 "Thermal ecology of a grass snake (*Natrix natrix*) population in Northwestern Italy." *Amphibia-Reptilia* 16(4):401-404.
- Gruber, U. 1989.
 "Die Schlangen Europas." pp. 248. Stuttgart: Franckh.
- Guariono, F., V. Caputo and F. Angelini. 1992.
 "The reproductive cycle of the newt *Triturus italicus*." *Amphibia-Reptilia* 13(2):121-133.
- Hellmich, W. 1962.
 "Reptiles and Amphibians of Europe." pp. 160. London: Blanford.
- Lanza, B., G. Adriani and M. Romiti. 1971.
 "Eine neue blaue Inselrasse der *Lacerta sicula sicula* aus Süditalien." *Salamandra* 7(1):5-8.
- Matz, G. and D. Weber. 1983.
 "Guide des Amphibiens et Reptiles d'Europe." pp. 292. Neuchâtel: Delachaux & Niestlé.
- Mertens, R. and H. Wermuth. 1960.
 "Die Amphibien und Reptilien Europas (Dritte List, nach dem Stand vom 1. Januar 1960)." pp. 264. Frankfurt am Main: Kramer.
- Müller, P. 1974.
 "Bemerkungen zur Verbreitung von Amphibien und Reptilien im Abruzzo-Nationalpark (Italien)." *Salamandra* 10(2):66-77.
- Müller, P. 1973.
 "Monomorphismus und Polymorphismus italienischer *Chalcides chalcides*-Populationen (Sauria, Scincidae)." *Salamandra* 9(1):13-17.



- Nöllert, A. and C. Nöllert. 1992.
 "Die Amphibien Europas." pp. 382. Stuttgart: Franck-Kosmos.
- Nowak, E. 1981.
 "Die Lurche und Kriechtiere der Länder der Europäischen Gemeinschaft." pp. 117. Greven: Kilda.
- Orsini, J.-P. and M. Cheylan. 1981.
 "Chalcides chalcides (Linnaeus 1758) - Erzschleiche." pp. 318-337. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Ouboter, P. 1975.
 "Waarnemingen aan *Lacerta sicula sicula* op een camping bij Sorrento (Italië)." *Lacerta* 33(11):163-167.
- Picariello, O., G. Scillitani, U. Fritz, R. Günther and F. Mutschmann. 1993.
 "Zur Herpetofauna Südtaliens. Teil 2. Die Amphibien und Reptilien des Picentini-Gebirges (Apennin, Kampanien)." *Herpetofauna* 15(85):19-26..
- Schneider, B. 1981.
 "Chalcides ocellatus (Forskål 1775) - Walzenskink." pp. 338-354. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Sparreboom, M. 2003.
 "Triturus italicus (Peracca, 1898) - Italienischer Wassermolch." pp. 707-725. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas: Band 4/IIA Schwanzlurche (Urodela) IIA*. Editor(s): K. Grossenbacher and B. Thiesmeier. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Steward, J. 1971.
 "The Snakes of Europe." pp. 238. Newton Abbot: David & Charles.
- Steward, J. 1969.
 "The Tailed Amphibians of Europe." pp. 180. Newton Abbot: David & Charles.
- Street, D. 1979.
 "The Reptiles of Northern and Central Europe." pp. 268. London: Batsford.
- Strijbosch, H. 1979.
 "Determinatietabel van de in Italië voorkomende Amfibieën en Reptielen." pp. 37. Nijmegen: Rapport nr. 164, Kath. Univ. Nijmegen.
- Strijbosch, H. 1979.
 "Verslag excursie Z.O.Frankrijk, Corsica en N.W.Italië 1979." pp. 49. Nijmegen: Rapport nr. 173, Kath. Univ. Nijmegen.
- Stumpel, T. and H. Strijbosch. 2006.
 "Veldgids Amfibieën en Reptielen." pp. 318. Utrecht: KNNV.
- Thiesmeier, B. and K. Grossenbacher. 2004.
 "Salamandra salamandra (Linnaeus, 1758) - Feuersalamander." pp. 1059-1132. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas: Band 4/IIB Schwanzlurche (Urodela) IIB*. Editor(s): B. Thiesmeier and K. Grossenbacher. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Thorn, R. 1968.
 "Les Salamandres d'Europe, d'Asie et d'Afrique du Nord." pp. 376. Paris : Lechevalier.
- Tosini, G. and R. Avery. 1994.
 "Diel variation in thermoregulatory set points of the lizard *Podarcis muralis*." *Amphibia-Reptilia* 15(1):93-96.
- Tosini, G., A. Foá and R. Avery. 1992.
 "Body temperatures and exposure to sunshine of ruin lizards *Podarcis sicula* in central Italy." *Amphibia-Reptilia* 13(2):169-175.
- Trutnau, L. 1975.
 "Europäische Amphibien und Reptilien." pp. 212. Stuttgart: Belser.



9. OVERZICHTSTABELLEN.

TABEL 1. CHECKLIST MAJELLA NATIONAL PARK 2010. zie webpagina

TABEL 2. WAARNEMINGEN PER DATUM & PER GEBIED.

SNP NATUURREIS ITALIË: MAJELLA NATIONAL PARK												
24 juli - 1 augustus 2010												
AMFIBIEËN & REPTIELEN												
WAARNEMINGEN PER DATUM/GEBIED (in functie van eerste waarneming)												
	juli	25	25	26	26	27	27	28	28	30	31	
Aanal soorten		Caramanico: Valle Dell' Orfento	Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo	Lama Bianca: Sentiero Grotta Zappano	Sant Eufemia: G. Botanico Daniela Brescia	Caramanico -> Rifugio Bruno Pomilio	Rifugio Bruno Pomilio -> Monte Cavallo	Serramonacesca	Serramonacesca: It. Eremo Di S. Onofrio	Palena: Colle Minozzi	Palena: Colle Minozzi	
1	Podarcis siculus siculus	X	X						X	X	X	
2	Podarcis muralis			X			X					
3	Lacerta bilineata chloronata				X	X		X	X	X		
4	Hierophis viridiflavus									X		
5	Chalcides chalcides chalcides									X	X	

TABEL 3. WIJZE VAN WAARNEMEN PER SOORT.

Aantal soorten	SNP NATUURREIS ITALIË - MAJELLA NATIONAL PARK 24 juli - 1 augustus 2010 AMFIBIEËN & REPTIELEN WIJZE VAN WAARNEMEN		HV	VO	VS
			HANDVANGST	VISUEEL	VERKEERSSLACHTOFFER
1	Westelijke smaragdhagedis	Lacerta bilineata chloronata	-	8	-
2	Muurhagedis	Podarcis muralis	-	3	-
3	Ruïnehagedis	Podarcis siculus siculus	-	63	-
4	Hazelskink	Chalcides chalcides chalcides	-	1	1
5	Geelgroene toornslang	Hierophis viridiflavus	-	1	-
		subtotaal	0	76	1
		totaal	77		

TABEL 4. AANTAL SOORTEN EN AANTAL DIEREN.

SNP NATUURREIS ITALIË - MAJELLA NATIONAL PARK 24 juli - 1 augustus 2010 AMFIBIEËN & REPTIELEN AANTAL SOORTEN & DIEREN					
		Aantal soorten		Aantal dieren	
REPTIELEN	Lacertidae	3		74	
	Scincidae	1		2	
	Colubridae	1		1	
	totaal		5		77



TABEL 5. GEBRUIKTE AFKORTINGEN & VERTALINGEN.

AANTAL	aantal	number
AD	adult – volwassen	adult
ALT	altitude	altitude
An	anale schub	anal shield
AUD	auditieve waarneming	auditive observation (calling animal)
Breedte	breedte	width
EI	eieren	eggs
GR	gewicht in gram	weight in gram
HV	handvangst	captured by hand
JUV	1 ^e kalenderjaar dier	juvenile (from birth untill end of first year)
Km	kilometer	kilometer
KRL	kop-romplengte	snouth-vent lenght
LA - Larven	larven	larvae
LEEFTIJD	leeftijd	age
lengte	lengte	lenght
M	man	male
mm	millimeter	millimeter
Nvt	niet van toepassing	does not apply
PRIM	primair – originele staart	original tail
SAD	subadult	subadult
SC	subcaudalia – onderstaartschilden	number of subcaudals in snakes
SEC	geregenereerd staartgedeelte	regenerated part of tail
SEX	geslacht: mannetje of wijfje	male or female
SL	staartlengte	tail lenght
TL	totale lengte	total lenght
UUR	uur	time
VD	via derden	received from somebody else
VINDPLAATS	vindplaats	finding place
VE	ventralia – buikschilden	number of ventrals
VO	visuele observatie	visual observation
VS	verkeersslachtoffer	dead on road
VV	verveling	ecdysis
W	wijfje	female

TABEL 6. BESCHRIJVING VAN DE ROUTE.

SNP NATUURREIS ITALIË - MAJELLA NATIONAL PARK			
24 juli - 1 augustus 2010			
BESCHRIJVING VAN DE ROUTE			
vrijdag	23 jul	VM	Zoersel -> Antwerpen
		NM	Antwerpen (TGV) -> Amsterdam
		AV	Amsterdam
Hotel		Ibis	
zaterdag	24 jul	VM	Vlucht Amsterdam (Schiphol) -> Rome
		NM	Rome (bus) -> Caramanico (Majella National Park)
		AV	Caramanico (Hotel)
Hotel		Pesco Falcone	
zondag	25 jul	VM	Caramanico -> Valle Dell' Orfento
		NM	Deontra: Eremo Di S. Bartolomeo
		AV	Caramanico (Otter excursie)
Hotel		Pesco Falcone	
maandag	26 jul	VM	Caramanico -> Lama Bianca: Sentiero Grotta Zappano
		NM	Roccocaramanico -> Sant Eufemia: G. Botanico Daniela Brescia
		AV	Caramanico (Hotel)
Hotel		Pesco Falcone	
dinsdag	27 jul	VM	Caramanico -> Rifugio Bruno Pomilio & Monte Cavallo
		NM	Passo Lanciano
		AV	Passo Lanciano (Hotel)
Hotel		La Maielletta	
woensdag	28 jul	VM	Passo Lanciano -> Serramonacesca: Itinerario Eremo Di S. Onofrio
		NM	Pretoro
		AV	Passo Lanciano (Hotel)
Hotel		La Maielletta	
donderdag	29 jul	VM	Passo Lanciano -> Valle Dell' Foro
		NM	Palena
		AV	Palena (Hotel)
Hotel		Terrazzo D' Abruzzo	
vrijdag	30 jul	VM	Passo Lanciano -> Colle Minozzi
		NM	Palena
		AV	Palena (Hotel)
Hotel		Terrazzo D' Abruzzo	
zaterdag	31 jul	VM	Passo Lanciano -> Colle Minozzi
		NM	Palena
		AV	Palena (Hotel)
Hotel		Terrazzo D' Abruzzo	
zondag	01 aug	VM	Palena (busrit) -> Rome
		NM	Vlucht Rome -> Amsterdam (Schiphol)
		AV	Amsterdam (autorit) -> Zoersel



10. FOTOS: zie "Fotogalerij".

